

Joan Subias Galter, les raons d'una vida

ROSA MARIA GIL I TORT

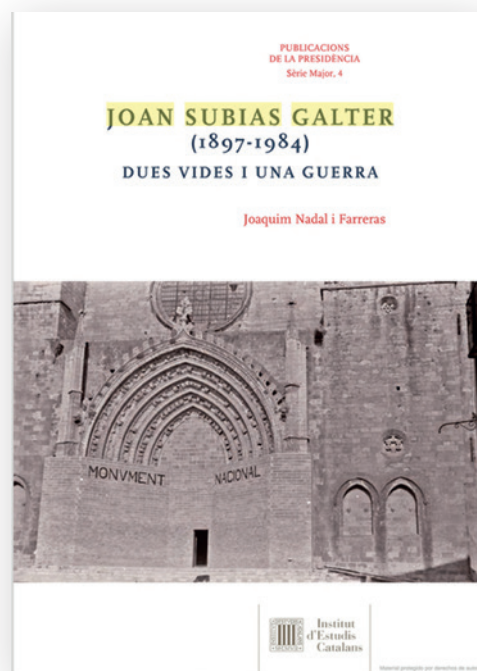
Com a país tenim una història de sotragades i represes, propensa a generar una mitologia particular de promeses truncades. No només aquí; la història d'occident és plena d'episodis bèl·lics, genocidis i reconstruccions. Una trista herència que arrosseguem els historiadors i que, lluny del desànim, ens ha d'empènyer a afinar la mirada per recuperar històries professionals i vitals, testimonis imprescindibles per afrontar el futur. Aquesta, en part, també és la nostra feina. Però el pas del temps és pervers, les dades s'esborren, la memòria es dissol i cal coratge, un sòlid bagatge professional i molta decisió per emprendre una recerca incerta que no sempre compensarà l'esforç. També és cert que l'èxit o el fracàs, més enllà de fonts i documents, estarà directament relacionat amb la vàlua de l'investigador que assumeix el repte, la seva capacitat d'interrogar i posar vida allà on només hi ha indicis i supòsits per confirmar.

En aquest magnífic volum, Joaquim Nadal ha recuperat la figura de Joan Subias Galter, personatge imprescindible en la gestió, catalogació i conservació de monuments, en l'administració, la docència i la divulgació. No es pot dir que fos un personatge oblidat, però també és cert que el seu record rarament superava breus mencions repetides en treballs i articles. El subtítol escollit, *Dues vides i una guerra*, destil·la subtilitat, en la mesura que acota la biografia i aporta el calidoscopi de circumstàncies i actors que transiten per aquest estudi. Tenim un llibre singularment documentat, de lectura amena i ple d'humanitat. Plantejat com una biografia, el fil argumental es desplega com una bona novel·la i hàbilment es remarquen aquells aspectes en què la intervenció de Subias va ser crucial. Estem pensant en la tasca de recu-

peració de Sant Pere de Rodes i Vilabertran i, sobretot, en els treballs titànics de salvaguarda del patrimoni artístic català els darrers mesos de la guerra, des del Mas Descals de Darnius. El relat confegit per Nadal aconsegueix convocar personatges de primera línia que caminaren al costat de Subias: el jove Salvador Dalí, Frederic Marès i Josep M. de Sagarra en la connexió empordanesa, i Jeroni Martorell, Josep de C. Serra i Ràfols, i Rafael Masó, entre molts altres. Cadascú en el seu paper i en el seu moment, defineixen el mosaic català de tot el segle xx. Aquesta és una de les grandeses del llibre, la capacitat de documentar ambients, trajectòries i personatges trenats en el dia a dia del relat biogràfic.

Joaquim Nadal presenta un ingent treball de recerca i documentació que sàviament combina l'erudició amb les peripècies personals, fet que aconsegueix atrapar el lector des del primer full, en què Joandomènec Ros, com a president de l'Institut d'Estudis Catalans, editor de l'obra, relaciona aquesta obra amb l'èpica història cinematogràfica de *Monuments Men* i es lamenta del desenllaç desigual de l'episodi anglosaxó envers el català. Nadal s'identifica tant amb Subias que hi acaba col·laborant quan integra en

És Subias, la seva història i la de tota una generació que va patir les dificultats i asprors de la guerra i l'amargor de l'ostracisme físic i espiritual de la postguerra

NADAL FARRERAS, Joaquim
Joan Subias Galter
(1897-1984).

Dues vides i una guerra
Institut d'Estudis Catalans
Barcelona, 2016. 241 p.

la recerca les fonts coetànies al personatge i algunes d'anteriors al segle xx, i així aconsegueix un autèntic estat de la qüestió sobre els temes tractats. En la mateixa línia hi aporta fonts literàries com Tomàs Garcés, que recuperen l'ambient i relliguen els fils d'aquesta cultura nostra tan destrenada per l'oblit i les malastrugances. És Subias, la seva història i la de tota una generació que va patir les dificultats i asprors de la guerra i l'amargor de l'ostracisme físic i espiritual de la postguerra.

Per acabar, hem d'agrair a Joaquim Nadal l'esforç de recopilació i ressenya de tots els treballs de Subias, al costat de la correspondència entorn del personatge. És un treball que passa la mera biografia i fresa el camí cap a noves investigacions seguint el mestratge de l'autor i la riquesa de la documentació que ofereix en els annexos del llibre.

Alguna cosa es mou en el món de la cobla...

XAVIER CASTILLÓN

En els últims anys han sorgit diverses formacions amb esperit renovador, des de la Cobla Contemporània i la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya fins a la Bisbal Jove, i també compositors com ara Marc Timón, que estan portant la cobla a explorar territoris musicals nous i apassionants, ara que justament es commemora el bicentenari de Pep Ventura, el seu primer gran revolucionari. En aquest context tan obert i favorable a la innovació, Biflats fa un pas més enllà. Curiosament (o no), aquesta jove formació sorgeix de les comarques gironines, com bona part dels noms esmentats abans, amb músics provinents de cobles i orquestres com ara La Principal de la Bisbal, la Costa Brava i la Flama de Farners, a més de PulpoPop, grup sempre inquiet i al·lèrgic a les etiquetes, del qual

formen part Edgar Massegú i Xavi Pendón. Ells són els ideòlegs del projecte Biflats, al qual aquest últim músic blanenc aporta la majoria de composicions inèdites i els arranjaments del seu primer disc, amb un títol que és tota una declaració d'intencions: *Catalan fanfare!* Biflats és una xaranga catalana amb vocació internacional.

Biflats utilitza els instruments de la cobla i el seu so únic i inconfusible per crear una música nova que ultrapassa fronteres geogràfiques, sonores i lingüístiques, tot i que aquí la frontera que tenim més propera continua simbòlicament molt present en cançons com ara «El bou de Portbou» i «Cumbia del Pirineu», més una trepidant relectura de la tradicional «Muntanyes del Canigó». Biflats vol exportar la cobla a tot el món com una immillorable carta de presentació del nou país que

BIFLATS

Catalan fanfare!

Picap, 2017

vol ser Catalunya, i projectar la tradició cap al futur i la modernitat ben entesa, per crear una música viva que els joves puguin gaudir també a les barraques de festa major i als festivals de rock i músiques mestisses. Amb els potents vents de la cobla, reforçats amb bateria, percussions i tuba, Biflats proposa un viatge pel Mediterrani, des d'Occitània i els Balcans fins al Magrib, amb excursions puntuals a les músiques llatinoamericanes: un viatge audaç que tot just comença ara i que promet grans aventures.

L'èpica dels derrotats

JOSEP PASTELLS

Set anys després de la publicació de la novel·la *Amb home o sense*, escrita a quatre mans amb Astrid Magrans, J. N. Santaaulàlia (Banyoles, 1955) torna a l'arena literària amb *La sorra vermella*, la seva sisena novel·la en solitari. A les cinc anteriors s'hi sumen dos llibres de relats, tres poemaris i tres assajos que, en conjunt, componen una de les trajectòries creatives més notables dels darrers trenta anys de les lletres catalanes. Qui consideri un pèl agosarada aquesta afirmació faria bé de llegir-se, per exemple, la darrera obra de l'escriptor banyolí, aquí ressenyada: la història de dos anarquistes exiliats a França que el desembre de 1941 tornen a Barcelona per buscar-hi una nena de quatre

anys que és filla d'un d'ells i d'una noia afusellada per les tropes franquistes. A més d'explorar l'èpica dels derrotats i el pes de les contradiccions en un context marcat per l'opressió, la novel·la ofereix una trama densa i atractiva, narrada amb distància i contenció. Els diàlegs àgils i saborosos, l'ús exquisit del lèxic, la versemblança lingüística i els freqüents tocs d'humor basteixen un artefacte literari en què, per sobre de tot, predomina la lucidesa ben documentada. «Catalunya, quin galimaties incomprensible! Comunistes contra anarquistes, trotskistes contra estalinistes, ateus contra capellans, catalanistes d'esquerra contra catalanistes de dreta, i tots contra el govern central, faccions diverses entrematant-se pels carrers...

SANTAUELÀLIA, J. N.

La sorra vermella

Proa. Barcelona, 2017. 419 p.

Si alguna cosa havia après des que havia arribat a Barcelona era que, allà, els rivals més acarnissats s'alineaven dins el mateix bàndol», pensa una infermera anglesa mentre atén una miliciana a l'hospital. La sorra xopa de sang del Camp de la Bota de Barcelona, escenari de nombroses execucions als anys quaranta, justifica el títol d'una novel·la precisa i madura que, a més d'unes quantes escenes brutals, inclou tres històries d'amor i una àmplia galeria de personatges heterogenis que descriuen sense concessions la cruesa i la complexitat dels esdeveniments.

Futurs records

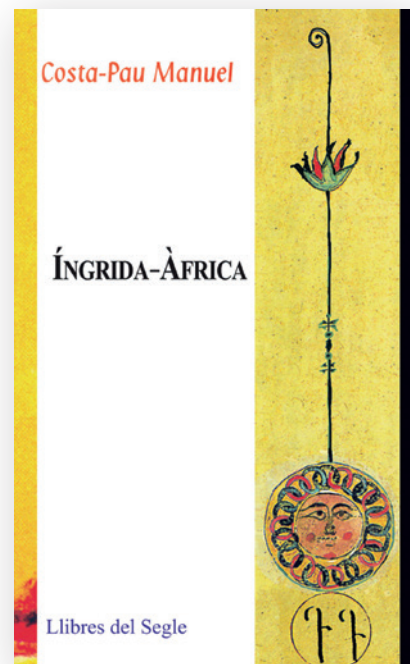
MIQUEL MARTÍN I SERRA

Íngrida-Àfrica és la tercera part de la trilogia *Encontres amb Tànatos*, formada per *Janna* i *Diana Palmer*. Si el volum anterior se centrava sobretot en la infantesa a Portbou i Figueres i la grisor opressiva de la postguerra, aquest se situa en l'època de joventut a Barcelona i la lluita antifranquista. Com en els llibres precedents, l'autor se serveix de dones de marcada personalitat per posar títol a l'obra: Àfrica, guineana de pares europeus i estudiant a Barcelona; i Íngrida, una noia que el protagonista coneix al tren i que, per diversos motius, se li fa escàpola.

La novel·la arrenca en la Barcelona de mitjan anys cinquanta, amb uns estudiants compromesos políticament

i intel·lectualment, i una ciutat del tot ocupada pels «croats», vist que «el règim i els seus addictes tenien l'ànima ancorada en 1939». Les converses i les passejades dels personatges ens permeten conèixer aquella realitat política marcada per l'absència de llibertat, però també ens ofereixen un retrat sociològic, urbanístic, cultural... a través de les referències bibliogràfiques, musicals o del cinema. L'autor, a més, fa salts en el temps per mostrar-nos alguns canvis tant en el país com en les persones, i no escatima crítiques ni reflexions estètiques i morals.

Tal com s'explica a la contracoberta, Costa-Pau va haver d'acabar *Íngrida-Àfrica* des del llit, assetjat per la malaltia terminal que li consumia el temps i les forces. Segurament per això els darrers capítols de la novel·la són molt més fragmentaris i dispersos: «a desplom», com ens adverteix el mateix escriptor. Les vivències, les persones i les imatges brollen com en un flux de la consciència, amb un deix oníric. Tanmateix, l'escriptura

COSTA-PAU, Manuel

Íngrida-Àfrica

Llibres del Segle
Girona, 2017. 167 p.

manté la solidesa, i el llenguatge, viu i evocador, no perd la seva força. Ficció i realitat, somni i vigília, semblen fondre's en un magma indestruïble. Al capdavant, però, com deia Ernesto Sábato: «Viure consisteix a construir futurs records».

JUANOLA I TARRADELLAS, Roser
ABELLAN MANONELLAS, Joan Anton

L'Escola d'Arts i Oficis de Banyoles.

Una visió comparativa en el context de les escoles gironines

Quaderns de Banyoles, 18
Ajuntament de Banyoles
i Diputació de Girona
Banyoles, 2016. 207 p.

Un bon llegat

XAVI XARGAY I OLIVA

Els disset títols anteriors de la col·lecció «Quaderns de Banyoles» alternen temes de caire divulgatiu i d'altres una mica més especialitzats. Podríem dir que aquestes dues tendències s'ajunten en el llibre que ressenyem. El desig de situar l'escola banyolina en l'entorn català fa que puguem dividir el llibre en tres parts ben diferenciades: una visió de les escoles d'arts i oficis catalanes, l'Escola d'Arts i Oficis de Banyoles i un apèndix format per unes conclusions (l'aprenentatge del dibuix com a conclusió i la relació d'alumnes

de l'Escola d'Arts i Oficis de Banyoles).

Els dos primers capítols són els que entronquen amb la línia que hem anomenat més especialitzada de la col·lecció i s'esforcen a mostrar-nos els orígens i l'evolució de les escoles d'arts i oficis. Ens n'expliquen els orígens (reculen fins a les acadèmies d'art renaixentistes), ens parlen de les seves relacions amb els gremis, apunten les dificultats per tractar el tema (degudes tant a la manca d'informació com als canvis constants de denominació), relacionen degudament les escoles amb els moviments polítics, culturals i socials (sense

Víctor Català, entre la rondalla i el thriller

FRANCESC GINABREDA

De foc i de sang és el preàmbul d'un ambiciós projecte editorial: la recuperació dels contes de Víctor Català, la majoria dels quals han passat gairebé desapercebuts fins als nostres dies. Aquesta tasca l'ha emprès Club Editor, que fa poc ja va rescatar la novel·la *Un film (3.000 metres)*, un dels fenòmens de Sant Jordi de l'any 2015. Amb la voluntat de treure la pols a la prosa menys coneguda de l'escriptora empordanesa, Lluïsa Julià s'ha encarregat de la curadoria d'aquesta antologia de nou contes i un monòleg teatral, editats per Blanca Llum Vidal, que recorren tota la seva producció narrativa.

Qualsevol persona que hagi llegit *Solitud* identificarà els mateixos trets característics i les constants temàtiques a *De foc i de sang*: els drames rurals, les penalitats i la cruïlla del medi, la plasmació de veritats humanes nues de candidesa i farcides de realisme i, en definitiva, la visió desenganyada i sovint tenebrosa d'un entorn on la bellesa natural (l'instint) manté una equidistància salvatge amb

la realitat anihiladora de l'existència (el destí). Fatalisme, ferotgia, animalitat i pulsions contradictòries a cada passa.

Aquest univers literari, però, s'exemplifica lleugerament en les narracions curtes que donen forma al present recull, perquè Víctor Català també ens regala pinzellades humorístiques, ambientacions urbanes i un monòleg dramàtic, «La infanticida», amb el qual va guanyar els Jocs Florals d'Olot l'any 1898. *De foc i de sang* reuneix contes d'obres com *Jubileu*, *Vida molta*, *Contrallums*, *La Mare Balena*, *Drames rurals*, *Ombrívols* i *Caires vius*, així com una edició de *Mosaic: Impressions literàries sobre temes domèstics*, a càrrec d'Irene Muñoz. És el primer tast dels tres volums que sortiran al llarg del 2018 i el 2019, i que estaran organitzats per èpoques: els contes de postguerra, els de la *Belle Époque* i els de començament del segle xx.

Amb una barreja entre el to colpidor i didàctic de les rondalles populars i la incertesa puixant dels *thrillers*, les històries reunides a *De foc i de sang* ens faran vibrar amb l'expres-

passar per alt, és clar, el corpus legislatiu que ho sustenta), esmenten les diferències entre l'educació masculina i la formació femenina... Són dos capítols que ofereixen un panorama general amb molta informació, que ens arriba a vegades de manera una mica caòtica i, massa sovint, amb una redacció i uns usos lingüístics que requeririen una revisió estilística i lingüística profunda.

Aquests dos handicaps que acabo d'esmentar se solucionen considerablement en els dos capítols següents: «Barcelona com a centre de difusió sociocultural» i «Les escoles d'Arts i Oficis a la província de Girona». La informació hi apareix ben ordenada, clara, detallada; les diferències i semblances entre

totes les escoles hi són presents. I tinc la sensació (des del desconeixement del tema) que es tracta d'una sistematització absolutament necessària que recull i sintetitza els diversos estudis.

La segona part (que també inclou quatre capítols) se centra en l'escola banyolina. En aquest cas l'anecdòtic agafa un protagonisme més notable; les dades (cedides per la família Figueres) són extraordinàriament precises, fins al punt que, a vegades, el llibre sembla esdevenir una base de dades. S'ha pogut parlar amb persones que varen viure de primeríssima mà l'experiència educativa. Els òrgans de govern, els plans d'estudi, l'economia de l'escola, la importància del dibuix, els problemes del ritme diari,

CATALÀ, Víctor

De foc i de sang

Club Editor Jove

Barcelona, 2017. 256 p.

sivitat i la genuïnitat del seu llenguatge, els diàlegs, les descripcions i les emocions que s'hi escampen, i ens obriran la porta d'un fecund horitzó literari on els ecos de Boris Vian i Quentin Tarantino ressonen en companyia de la Venta focs.

el professorat, la relació de l'escola amb Banyoles... tot això hi apareix, alternat amb records personals, amb apunts de persones (mestres i deixebles destacats) que hi varen passar. L'obra acaba oferint una visió social i cultural d'una Banyoles que ja no existeix.

El llibre, a més del pròleg sintetitzador de Joan Sala, té un escrit previ de Miquel Noguer, alcalde de Banyoles. Si esmento aquest text protocol·lari, de contingut molt neutre, ho faig perquè el títol és encertat i hauria de servir per definir no tan sols les escoles d'arts i oficis, sinó també el sentit de publicacions com aquesta: l'ús d'un bon llegat, per part de ciutadans, estudiosos i, sobretot, administradors funcionaris o polítics.